

Hagyomány – munkaetika – sikertörténet

A nagyborosnyói téglavető cigányok

A háromszéki magyar anyanyelvű cigány lakosságot nem nyelve és viselete, hanem elsősorban sajátos közösségi kultúrája és specifikus életszervezése különbözteti meg az itteni magyar közösségtől. Míg egyes településeken a magyar ajkú cigányság hagyományos etnikumspecifikus foglalkozásaival – téglavetés, seprű- és kosárkötés, gombagyűjtés, különféle árukkal és termékekkel való seftelés stb. – önállóan teremti meg egzisztenciáját, számos település arra példa, hogy cigány lakossága gyűjtögető, kéregető, vegetáló életmódot folytat, többnyire a magyar többség gazdasági tevékenységére támaszkodva.

Előadásomban egy székelyföldi nagyközség, Nagyborosnyó magyar ajkú cigány lakosságának hagyományos mesterséggel kapcsolatos kötődéseit, a *téglavetés* társadalmi és gazdasági erőterét kívánom felvillantani.

A téglavetés hagyományos, specifikus cigány mesterség Nagyborosnyón. A korábbi történelmi korszakok azt igazolják, hogy a helyhez kötött népi mesterség művelői a legkülönbélebb hatalmi berendezkedések idején is hatékonyan illeszkedtek a régió gazdasági struktúrájába. A 17. századi forrásokban például már található bejegyzések, melyek megemlítik a híres háromszéki téglavető cigányok tevékenységét, akiket a környék nagybirtokosai és a faluközösségek is szívesen láttak, sőt több helyen évente megújított szerződéssel végezték a munkájukat.

A másfélezres községközpont demográfiai mutatói az utóbbi két évtizedben a cigány lakosság robbanásszerű szaporodását jelzik. A helyi erőforrásokat és javakat – erdő, legelő, szántóföldek, állatok – pedig továbbra is a kisebbségbe került magyar lakosság birtokolja. Valamilyen folyamatok azonban oda vezettek, hogy az egykori periférikus Cigánygödör nevű falurészen élő szegény családok egy része a 90-es évektől kezdődően a település fő utcájának házait rendre felvásárolta, hatalmas építkezésekbe kezdett, és a szimbolikus síkon zajló gazdasági rivalizálás során a magyar lakosság csakhamar vesztesként definiálta magát velük szemben...

Míg a szocializmus utolsó éveiben is a borosnyói cigányok kisebb hányada alacsony szakképesítéssel a környező városok ipari egységeiben dolgozott, a téglavető családok a régió belüli munkamigráció során keresték kenyerüket. Borosnyói cigányok állították elő a környék

kollektív gazdasági épületeihez szükséges téglamennyiséget, ezen felül az adott helységek néptanácsainak és a magánszemélyek megrendeléseinek is eleget tettek. Ez a szezonális kereset úgy volt a leginkább megvalósítható, hogy az egész család tavasszal a helyszínre költözött, ahol esetenként szállást, ételmet és megfelelő munkakörülményeket biztosítottak számukra. 1989-et követően az ipari munkások és a szezonális keresők is jövedelem nélkül maradtak. A földek újramérésekor a cigány családoknak is mértek 30–50 ár földet, ezt azonban egy-két család kivételével nem művelték meg, helyette tömegesen a pénzhaszonnal járó téglavetéshez fogtak. Egy helyi cigány ember szerint ők nem tudnak „*annyit művelni s annyit rea áldozni a földre, mind a magyar ember, me a magyar ember úgy született s az annak született... de nem törődik az, munka nélkül akar a cigán gazdagodni s élni, hogy őszinte legyen az ember! Azt gondolja, hogy az úgy fog gazdálkodni, mind a magyar ember? Az soha se! Inkább kiadja másiknak, harmadiknak, hogy dolgozza meg s utoljára felszedi a járandót rólla s ott van. Vannak ilyenek. Neki csak pénz kell, a cigánnak. Legyen minél több...*”

Beindult viszont a külföldre irányuló migráció, s az első tapasztalatok azt mutatták, hogy a gazdaságilag sikeres jövőt nem az idős és középgeneráció túlélési stratégiájaként megismert téglavetés, hanem a határon kívüli ügyeskedés, *cigánnak való* kereskedés biztosíthatja be. A legszegényebb téglavetők azonban, mivel nem rendelkeztek a kilépéshez és az ilyenfajta önállósuláshoz szükséges pénzzel, kényszerpályára szorulva a téglavetést a létfenntartás érdekében tovább kellett folytatniuk. A hazatérő migráns családok magyarországi jövedelmeiket kezdettől fogva központi fekvésű telkek és ingatlanok vásárlására, azok kibővítésére, illetve új lakóházak építésére fordították. Igényeiket a nyomor miatt helyhez kötött téglavetők szolgálták ki. Már a 90-es évek közepén elkülönült a *téglavetők* és a *(tégla)vettetők* csoportja.

Jellemző módon a szegény famíliák maradtak meg a különösebb felszerelést és befektetést nem igénylő ágazat mellett, ők a mesterséget jelenleg is évszázadokra visszanyúló hagyományos technika szerint művelik, kivétel az a 2-3 migráns család, amely dízelmotorhoz kapcsolható téglavető géppel teljesíti a megrendeléseket. Előfordul, hogy a falu gazdag cigány családjai is külföldi pénzszerző útjaik szüneteiben valamilyen módon (menedzserként, préstulajdonosként, égetőként) kiveszik részüket ebből az iparból, de leginkább az üzletkötések lebonyolításába törekednek bekapcsolódni.